

06 DEN ATTRAKTIVE DIAGNOSE

ELEVER UDEN DIAGNOSE ER SAMMEN MED SKOLENS ÆLDRE ELEVER BLEVET SORTEPER I SPILLET OM DE SPECIALPÆDAGOGISKE RESSOURCER

09 **BRAIN-BEGEJSTRING**
NEDSTEMMER SINDET

12 PAS PÅ
TESTTYRANNIET

22 **REVOLUTIONEN** DE KALDTE
GYMNASIEREFORM

AGNOSE, PROGNOSE, DIAGNOSE

AF LARS QVORTRUP

* Gnosis betyder 'kundskab' eller 'erkendelse'. Men ordet benyttes oftest som betegnelse for den skjulte visdom eller hemmelige, åndelige kundskab, der er kernen i alle religioner. En gnostiker er derfor en person, der betragter ånden som en guddomsgnist, der midlertidigt er fanget i menneskets legeme, men som han eller hun kan frigøre ved at erhverve sig spirituel kundskab og visdom. Gnosticismen var en stærk bevægelse i den tidlige kristendom, og for gnostikerne var kristendommen en slags mysticisme – den var kilden til at frisætte det indre lys.

Hvordan frisætter man ånden? Trance, suggestion, euforiserende stoffer, kolde bade og fællessang. Gnostikerne kendte mange tricks.

Senere har vi fundet andre veje til det indre lys. Hvad er oplysning, spurgte f.eks. Immanuel Kant i sin berømte artikel fra 1784. Svaret lød: Oplysning er menneskets udgang af dets selvforskyldte umyndighed. Her var der ikke plads til mysticisme eller religiøs spiritualitet. Her var der ikke nogen ydre autoritet.

Alligevel kan man vel sige, at gnosticismen var den tidlige kristendoms pendant til oplysning i Kants sekulariserede version. Og er intet andet blevet tilbage, har vi da navnet: Gnosis, som vi genfinder i a-gnostiker, pro-gnostiker og dia-gnostiker.

En agnostiker er som bekendt en person, der hverken tror eller ikke tror. Agnostikeren stiller sig skeptisk til gnostikerens projekt, samtidig med at han ikke vil afvise det. For man ved jo aldrig.

Men hvad så med pro-gnostikeren og dia-gnostikeren?

Prognostikeren laver prognoser, for hun tænker fremad. Hun river sig løs fra nutidens bånd, for hendes ånd er en indsigt i fremtiden.

Hvor prognostikeren tænker fremad, tænker diagnostikeren nedad, på tværs og igennem: Diagonalt og diakront. Diagnostikeren trænger igennem ånden, eller måske trænger han snarere igennem det, der adskiller os fra ånden og den dybe indsigt. Han hylder den moderne videnskabs dobbelte spørgsmål: Hvad er tilfældet, og hvad ligger bag? Hvad kan vi se, og hvad ligger bag det, vi kan se? Den, der kan se igennem, kan stille diagnoser. Han kan fælde dom om det, der foreligger.

Derfor er det ikke så sært, at moderne mennesker både stiller og forlanger at få stillet diagnoser. For vi forlanger at vide, hvad der ligger bag det, enhver kan se.

Det, der skiller, er derfor ikke, om man er for eller imod diagnoser. Det, der skiller, er for det første, hvilket medium diagnosen stilles igennem. Hvad er det, man skal se med for at skue igennem? Hvilket optisk instrument skal man benytte sig af? Det andet, der skiller, er: Hvad kan diagnosen bruges til?

Freud kiggede på drømmene for at nå ned til det ubevidste, for i drømmene taber man selvkontrollen, og sandheden gemmer sig bag fortrængningerne. Marx kiggede på samfundet, for nede bag fremmedgørelsen gemmer sig den sande bevidsthed.

I dag kigger vi i hjernescannere, eller vi laver testbaserede diagnoser. Mediet har ændret sig.

Men tror vi, at den enkelte diagnose fortæller alt? Nej, de fleste er klar over, at der skal kigges flere steder hen, og at der skal stilles mange diagnoser. Det er ikke hjernen, der tænker, ligesom det ikke er computeren, der skriver eller regner. Jeg tænker og skriver og regner, men hjernen – og computeren – stiller kompleksitet til rådighed for "mig".

Derfor er det fantastisk, at vi i dag har instrumenter, så vi kan se, hvordan hjernen fungerer. Men lige så vigtigt er det at vide, at hermed er det sidste ord ikke sagt. Vi studerer ikke alene enkeltfænomener. Vi studerer også forholdet mellem fænomener. Vi studerer, hvordan disse forskellige fænomener stiller sig til rådighed for hinanden. Vi studerer – med et begreb som jeg godt kan lide – strukturelle koblinger mellem samfund og psyke og mellem psyke og hjerne. Det betyder, at "mixed methods" er vigtige.

Derfor er de forskellige videnskabelige og diagnostiske tilgange ikke hinandens fjender. De støtter og supplerer hinanden. Men det forudsætter, at de præciserer, hvori de strukturelle koblinger består. For det ene fænomen er ikke et produkt af det andet, og det ene kan ikke reduceres til det andet. Tanken er ikke et produkt af hjernen, og psyken er ikke et samfundsprodukt, men uden hjerner var der ikke mange tanker, uden tanker ikke meget samfund, og uden samfund ikke mange reflekterende individer, som – blandt andet – diagnosticerer hinanden og benytter sig af hinandens diagnoser.

Men hvad bruger vi så de mange diagnoser til? Her har Søren Langager på side seks fat i den lange ende, tror jeg: Vi bruger dem strategisk. Diagnosen er et adgangskort til ressourcer, og den er en måde at fordele ressourcer på. Så også det skal vi have øje for: Diagnostikken som strategisk spil. ■

”I begyndelsen af 1980’erne var jeg kritisk over for forestillingen om, at vi kunne optimere kroppens ydelser. På lignende vis er jeg i dag kritisk over for idéen om at kunne optimere hjernens ydelser. Human resource-management bliver brain-management. Det er ikke optimalt hverken for arbejdsgiverens interesse i at udbytte arbejdskraften eller for den enkeltes hverdagsliv. For kropsfeltet er ikke så begrænset, som hjerneforskerne vil gøre det til. Jeg arbejder ud fra en idé om et stort legeme og et lille legeme. Det store legeme – sindet – tager sig af det hele, mens vi har en operator, en hjerne, der tager sig af det lille legeme. I øjeblikket er vi kun optaget af det lille legeme, som er forbundet med den operator, som hjernen er. Det har for mange negative følger.”

LARS-HENRIK SCHMIDT I ARTIKLEN BRAIN-BEGEJSTRING NEDSTEMMER SINDET SIDE 9

06 DEN ATTRAKTIVE DIAGNOSE

Elever uden diagnose er sammen med skolens ældre elever **blevet sorteper** i spillet om de specialpædagogiske ressourcer. Interview med lektor Søren Langager.

09 BRAIN-BEGEJSTRING NEDSTEMMER SINDET

Det er selvfølgelig lykkeligt, hvis vi kan klare Alzheimer og skizofreni ved **at lokalisere det til og intervenere i hjernen**. Problemet er, at vi tror, at vi kan læse alt ud af scanningerne. Det er ikke tilfældet. Interview med professor Lars-Henrik Schmidt.

12 ADVARSEL: LÆR AF VORES FEJL I STEDET FOR AT BEGÅ DE SAMME

Så enkelt lyder budskabet fra Peter Mortimore og David C. Berliner til danske politikere og skolefolk. **Testtyranni** har ifølge de to professorer ødelagt grundskolen i deres egne hjemlande - England og USA.

16 FORSKERE GIVER OPSKRIFTEN PÅ DEN PERFEKTE LÆRER

Et tæt forhold til den enkelte elev. Evnen til at lede en klasse. Og et vist mål faglig dygtighed. Det er ingredienserne i den gode lærer, der får gode resultater hos eleverne. Interview med professor **Sven Erik Nordenbo**.

20 KOMMENTAR: FRA FUN TIL FRUSTRATION

Innovation er ikke legende let. Ph.d.-stipendiat Thomas Duus Henriksen fra DPU peger på det konfliktfyldte forhold mellem **frustrerende læring** og den lette leg som forudsætning for en frugtbar innovationsproces.

22 REVOLUTIONEN DE KALDTE GYMNASIEREFORM

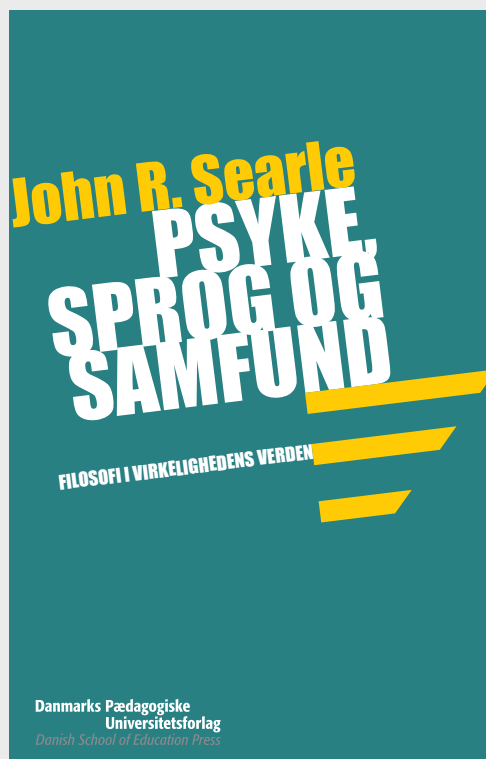
Den modernisering af gymnasiet, der blev skudt i gang i 2005, har fået navnet reform. Men af gavn minder den mere om en revolution. **Selvom der stadig forsømmes forår, er gymnasiet ikke til at kende mere**. Det er på samme tid blevet mere moderne og mere gammeldags. Interview med lektor Katrin Hjort.

ASTERISK NR. 41, JUN - JUL 2008

REDAKTØRER Lars Qvortrup (ansv.), Claus Holm og Eva Frydensberg Holm
REDAKTIONSKOMITÉ Martin Bayer, Lars Geer Hammershøj, Henrik Nitschke, Tine Fristrup, Eva Gulløv og Søren Langager
KORREKTUR Kirsten Kovacs

REDAKTIONENS ADR. Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Tuborgvej 164, 2400 København NV
KONTAKT TIL REDAKTIONEN E-mail: asterisk@dpu.dk
Telefon: 88 88 90 59
ABONNEMENT Abonnement er gratis og kan bestilles på www.dpu.dk/asterisk

DESIGN 1508 A/S
FORSIDE 1508 A/S
TRYK Scanprint A/S
ISSN NR. 1601-5754
OPLAG 16.800

PSYKE, SPROG OG SAMFUND

FILOSOFI I VIRKELIGHEDENS VERDEN

John R. Searle
På dansk ved Hans Vejleskov

Pris: 198 kr. * 186 s.
ISBN 978-87-7684-216-1

NYHED

Den indflydelsesrige amerikanske filosof, John R. Searle, diskuterer i denne bog centrale filosofiske temaer såsom sjæl-legeme-problemet, psykens struktur, intentionalitet, sprogets natur og det sociale univers' opbygning. I et opgør med bl.a. socialkonstruktivismen understreger Searle, at både psyken, sproget og samfundet er dele af virkelighedens verden.

Bogen henvender sig til alle, der interesserer sig for filosofi, men i særdeleshed til gymnasielærere, der inddrages i det nye gymnasieforløb Almen Studieforbereelse. Bogen afspejler nemlig tredelingen af filosofifaget i gymnasiet som rettet imod hhv. Mennesket, Samfundet og Naturen og giver en klar vinkel på sammenhængen mellem disse tre felter.

IKT OG PÆDAGOGISK PRAKSIS PÅ DANSKE GRUNDSKOLER

– RESULTATER AF
EN INTERNATIONAL
UNDERSØGELSE

Inge M. Bryderup og
Anne Larson

Pris: 198 kr. * 240 s.
ISBN 978-87-7684-218-5

NYHED

- Hvordan bruges informations- og kommunikationsteknologi (IKT) i undervisningen på danske grundskoler?
- Hvilke forhold spiller ind på lærernes brug af IKT i undervisningen?
- Hvilke udviklingstendenser ses i den pædagogiske praksis både med og uden inddragelse af IKT?

Det er nogle af de spørgsmål, der søges besvaret i præsentationen af de danske resultater af en større international undersøgelse af IKT i undervisningen (SITES 2006). Undersøgelsen bygger på spørgeskemaer til skoleledere, lærere der underviser i matematik og naturfag i 8. klasse samt teknisk ansvarlige.

RELATIONS-PROFESSIONER

– LÆRERE, PÆDAGOGER,
SYGEPLEJERSKER,
SOCIALRÅDGIVERE OG
MELLEMLEDERE

Lefj Moos, John Krejsler
og Per Fibæk Laursen
(red.)

Pris: 298 kr. * 288 s.
ISBN 978-87-7684-221-5

3. OPLAG

Fokus er rettet mod faggrupper, hvor relationen til andre mennesker er central i deres arbejde. Bogen diskuterer professionssociologiske teorier, og de nævnte faggrupper beskrives ud fra en analysestrategi, der ser dem i deres historiske og samfundsmæssige sammenhænge.

AKTUELLE UDFORDRINGER I SOCIALPÆDAGOGIKKEN

Inge M. Bryderup, Niels
Rosendal Jensen, Søren
Langager
og Helle Schjellerup
Nielsen (red.)

Pris: 188 kr. * 246 s.
ISBN 978-87-7684-229-1

NYHED

Denne antologi bidrager til diskussionen af flere centrale spørgsmål. Fx til diskussionen om socialpædagogikkens grundlæggende arbejdsopgaver, vidensgrundlag, etiske problemstillinger og behov for dokumentation. Derudover er der lagt vægt på udviklingsarbejde med psykisk og fysisk udviklingshæmmede, spæd- og småbørn og unge.

Artiklerne er udarbejdet af socialpædagoger og kredser om masteruddannelsens teoretisering af praktiske erfaringer. Antologien henvender sig således primært til masterstuderende.

LÆS MERE OM BØGERNE OG BESTIL PÅ
WWW.FORLAG.DPU.DK * BOGSALG@DPU.DK * TLF.: 8888 9360

**Danmarks Pædagogiske
Universitetsforlag**
Danish School of Education Press

FORSKER: LÆRERE SKAL UDDANNES TIL AT ETABLERE SOCIALE RELATIONER

En god lærer skal være dygtig til sit fag, men han skal også uddannes til at kunne lede en klasse og etablere tætte bånd til den enkelte elev. Sådan lyder anbefalingerne i et nyt systematisk review fra Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning, DPU.

→ Læs mere på: www.dpu.dk/nyheder

DPU SKAL LEDE NYT KRAFTCENTER FOR VIDEN OM KOMPETENCEUDVIKLING OG VOKSEN- OG EFTERUDDANNELSE

DPU har sammen med AKF og to nationale videncentre, NVR og VUE, ved professionshøjskolen VIA vundet udbuddet om etablering af Nationalt Center for Kompetenceudvikling (NCK). Opgaven bliver at skabe, samle, kvalitetssikre og formidle viden og forskning inden for voksen- og efteruddannelsesområdet.

→ Læs mere på www.dpu.dk/nyheder

AMERIKANSK GÆSTEFORLÆSER PÅ DPU: USA'S SKOLE-REFORM ER SLÅET FEJL

Snyd, fejlrapportering og undervisning som ren testforberedelse. Det er, ifølge professor David C. Berliner, blot nogle af de utilsigtede konsekvenser, USA's skolereform har haft. Når det bliver fordelagtigt at præstere gode testresultater, påvirker det nemlig menneskers adfærd og moral.

→ Læs mere på www.dpu.dk/nyheder

DPU-FORSKER BYGGER BRO TIL STANFORD

Med det interaktive forskningsprojekt PracSIP under armen rejser DPU-forsker Jeppe Bundsgaard til efteråret på et fire måneders ophold på Stanford University. Dels skal han diskutere sit forskningsprojekt med amerikanske forskerkolleger, dels skal han gennem sit ophold bygge bro mellem Stanford og Danmarks Pædagogiske Universitetsskole.

→ Læs mere på www.dpu.dk/nyheder

IKT I UNDERVISNINGEN: SKOLERNE HAR Udstyret, MEN LÆRERNE MANGLER TID

Når det gælder IKT-udstyr som nye computere og internetopkoblinger, har danske skoler godt udstyr i sammenligning med andre lande. Alligevel fungerer moderne IKT oftest ikke som en integreret del af undervisningen i folkeskolen. Det viser undersøgelsen 'IKT og pædagogisk praksis på danske grundskoler', der blev offentliggjort i maj. Manglende tid og mangelfulde kompetencer er nogle af de årsager, rapporten peger på.

→ Læs mere på www.dpu.dk/nyheder

TO DPU-FORSKERE I MARY FONDENS EKSPERTPANEL

DPU-forskerne Dorte Marie Søndergaard og Helle Rabøl Hansen bidrager nu med ekspertise i Mary Fondens projekt om mobning og trivsel.

→ Læs mere på www.dpu.dk/nyheder

SE VIDEO OG BLIV KLOGERE

På DPU's hjemmeside kan du se og høre udvalgte forelæsninger og foredrag, bl.a. K.E. Løgstrups berømte foredrag fra 1981 om 'Skolens formål' og den amerikanske professor David C. Berliners gæsteforelæsning på DPU om de utilsigtede virkninger af test og evaluering.

→ Se www.dpu.dk/forelaesninger

PRODEKAN FOR FORMIDLING FORESLÅR BUPL ET OMSORGLØFTE FOR PÆDAGOGER

Prodekan for formidling, Claus Holm, fra DPU foreslår BUPL et omsorgsløfte for pædagoger. Det sker i artiklen HIGH ON LOVE – professionsetik for en menneskekærlig profession. Artiklen indgår i den debat, BUPL i øjeblikket er i gang med om professionsetik.

→ Læs mere på www.dpu.dk/nyheder

DEN ATTRAKTIVE DIAGNOSE

GENNEM DE SENESTE ÅR ER ANTALLET AF ELEVER, DER MODTAGER ALMINDELIG SPECIALUNDERVISNING, STEGET MED OVER TYVE PROCENT. MEN RESSOURCERNE ER ULIGE FORDELT, VISER EN NY EVALUERINGSRAPPORT. TABERNE I SPILLET OM DE SPECIALPÆDAGOGISKE MIDLER ER DE ÆLDSTE ELEVER OG ELEVER MED SÆRLIGE BEHOV MEN INGEN DIAGNOSE.

* Når Louise i syvende klasse igen er ved at sabotere undervisningen, og Peter i ottende stadig ikke har fattet matematikken, er der ikke meget hjælp at hente. Langt de fleste penge til specialundervisning i folkeskolen bliver nemlig brugt til at læse eleverne i indskolingen at læse, mens udkolingen må kigge langt efter støtten til elever med særlige behov. Det viser en ny evalueringsrapport 'Specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand – Perspektiver på den rummelige skole' fra Danmarks Evalueringsinstitut.

Men der er en sidste udvej. Kan Peter og Louise få en diagnose, er de sikret personlig specialpædagogisk støtte resten af deres skolegang.

DIAGNOSTICEREDE BØRN ER VELKOMNE

Folkeskolens specialundervisning er i ubalance, hævder Søren Langager. Han forsker i inkluderende pædagogik på DPU og har været en del af holdet bag evalueringsrapporten fra Danmarks Evalueringsinstitut. Ifølge Søren Langager har politikernes øjne længe hvilet så tungt på især læseproblemer i indskolingen, at skolerne har båndlagt størstedelen af specialundervisningsbudgettet hertil. Dermed har de svigtet særligt de ældste elever, men også elever med socio-emotionelle problemer.

Samtidig har man inviteret elever med massive vanskeligheder – de diagnosticerede børn – ind i klassens fællesskab. De er velkomne i klassen, fordi diagnosen automatisk udløser ressourcer til ekstra hænder, men det har konsekvenser for andre børn.

"Det er en smuk tanke at inkludere alle i fællesskabet, men når man har brugt specialundervisningsbudgettet et andet sted, er det så godt som umuligt. Vores evaluering peger - ligesom andre undersøgelser - på, at lærerne er ved at bukke under for kravet om en inkluderende skole uden tilstrækkelige ressourcer. Med de diagnosticerede børn forholder det sig anderledes, for der følger ekstra ressourcer med. Men det er børn, der fylder meget. Og det går ud over de børn, der ikke har diagnoser, men forskellige, sammensatte vanskeligheder – socio-emotionelle og faglige. De såkaldte gråzonebørn. For hvor mange potentielt

forstyrrende elever eller elever med særlige behov kan en klasse rumme?" spørger Søren Langager.

Han henviser til en spørgeskemaundersøgelse blandt knapt 700 klasselærere, der indgår i evalueringen. Den viser, at nul procent af lærerne mener, at der henvises for mange elever til specialundervisning, mens 62 procent mener, at de skal rumme for mange elever i den almindelige undervisning.

ALLE HAR RET TIL EN DIAGNOSE

Diagnosen er, som Søren Langager siger, blevet attraktiv på flere niveauer. Ikke blot udløser den ressourcer og en plads i klassens fællesskab. Den lover også en forklaring på, hvorfor eleven ikke lærer tilstrækkeligt, og forærer læreren en slags manual for undervisningsdifferentiering, som ikke findes for gråzonebørnene.

"Der er sket en paradoksal vending. Inden for specialpædagogikken talte vi for ti år siden om at afkategorisere og om at sætte barnet i centrum. Vi så diagnosen som en dom – og en eksklusion fra fællesskabet. Det var worst case scenario. I dag fører diagnosen både fordele og en slags tryghed med sig. Læreren får nogle konkrete retningslinjer at forholde sig til, hvilket er yderst velkomment i en tid, hvor der stilles urimelige krav til lærerens ansvar for, at alle elever lærer noget. Og også forældrene fritages med diagnosen fra ansvar."

Problemet er imidlertid, forklarer Søren Langager, at der opstår et ønske om at putte flere børn ind i en diagnose for dermed at udløse fordelene. Og det lader sig faktisk gøre inden for diagnoser som ADHD.

"Egentlig er der vel en potentiel ADHD'er i os alle. Hvem har ikke været uopmærksom, ukoncentreret eller siddet uroligt på stolen under en forelæsning? Min pointe er, at man i stigende grad tænker i spektrumbeskrivelser, og det gør det muligt at hæfte diagnoser på flere. Der er den massive ende, og så er der den anden ende. Vi har alle sammen noget. Spørgsmålet er så, hvornår det udløser en diagnose - hvor man sætter det diagnostiske cut? Eller sagt på en anden måde: Retten til at blive diagnosticeret ser ud til at rykke sig."

”INDEN FOR SPECIALPÆDAGOGIKKEN TALTE VI FOR TI ÅR SIDEN OM AT AFKATEGORISERE OG OM AT SÆTTE BARNET I CENTRUM. VI SÅ DIAGNOSEN SOM EN DOM – OG EN EKSKLUSION FRA FÆLLESSKABET. DET VAR WORST CASE SCENARIO. I DAG FØRER DIAGNOSEN BÅDE FORDELE OG EN SLAGS TRYGHED MED SIG.”

Søren Langager mener, der er sket en radikal forandring af hele vores forståelse af diagnoser – og dermed også af vores forståelse af, hvem der eksklusivt har krav på specialundervisning og støtte. En forandring, der rækker ud over skolen og de PPR-kontorer, der blåstempler diagnoserne.

”Forandringen må ses i sammenhæng med udviklingen inden for hjerneforskning og neuroscience. Med scanningsteknologierne sker der et skifte fra ’enten-eller’ til ’mere eller mindre’. Altså fra en relativt fastlagt diagnostisk standard til variationer inden for et spektrum. Det muliggør diagnosernes himmelflugt, som vi ser det inden for ADHD, men også eksempelvis inden for autisme, hvor antallet af diagnosticerede i Danmark er steget fra under 3.000 i 70’erne til over 20.000 i dag.”

FRU JENSENS BARN BLIVER TABEREN

Når diagnosen går fra at være en fatal dom til at være en ret til særbehandling, sker der også noget andet. Det skaber et pres fra forældrenes side. Men det skaber også en social ulighed.

”En diagnose som ADHD går på tværs af sociale demarkationslinjer. Det betyder, at også veluddannede forældre har børn i ADHD-spektret. De kender deres rettigheder og ved hvilke knapper, de skal trykke på. Og hvem bliver så taberen? Det gør sosu fru Jensens gråzonebarn, for hun har ikke samme ressourcer til at gøre sit barns ret til diagnoser gældende,” fastslår Søren Langager.

Han forklarer, at der dermed også opstår en social ulighed, i hvem der bliver draget til ansvar for deres børns socio-emotionelle vanskeligheder – og hvem der fritages. Diagnosen fritager nemlig forældrene fra ansvar, mens gråzonebørnenes forældre pålægges at opdrage de børn, der ikke er plads til, fordi de diagnosticerede børn skal have plads.

”Fagligt set er det jo et uhyre interessant billede, der bryder med vores traditionelle forståelse af specialpædagogik. Og derfor giver det god grund til at revurdere specialpædagogikkens opgave: Hvad er specialpædagogik? Hvad er dens volumen? Og hvor bør dens fokus ligge?”

FOKUS SKAL FLYTTES

Skal Søren Langager selv svare på spørgsmålene, læner han sig op ad de konklusioner og anbefalinger, han og det øvrige hold bag evalueringsrapporten ’Specialundervisning og anden

specialpædagogisk bistand – Perspektiver på den rummelige skole’ nåede frem til.

”Gennem de seneste år er antallet af elever, der modtager almindelig specialundervisning, steget med mere end 20 procent, men en gruppe af elever med behov for særlig hjælp og støtte - dem med sammensatte vanskeligheder og ingen diagnose - er sammen med skolens ældre elever blevet sorteper i spillet om de specialpædagogiske ressourcer. Skal vi fastholde idealet om den inkluderende skole, kræver det nytænkning i forhold til, hvordan specialpædagogikken styrker det almene miljø og dermed også kommer gråzonebørnene i møde.”

Søren Langager peger på en gammel lærdom, der siger, at man ikke kan få øje på flere ting på samme tid. Lige nu har man øje på en problematik, der hedder læsefærdigheder, og den skygger for andre problemer. I evalueringsrapporten lyder anbefalingen, at man gør den omfattende læseindsats til en almen pædagogisk opgave – undtagen for elever med egentlige dyslektiske vanskeligheder. Dermed frigør man ressourcer til at fokusere på både de faglige og socio-emotionelle vanskeligheder gennem hele forløbet.

Skal denne opgave løses, kræver det blandt andet, at man reviderer den såkaldte AKT-indsats (adfærd, kontakt og trivsel, red.). Den kan nemlig være en nøgle til øget rummelighed i klassen.

”I dag har vi AKT på de fleste skoler, og vi italesætter det som en indsats, der er med til at skabe et godt læringsmiljø og trivsel i klassen. Men blandt andet vores evaluering viser, at det, der reelt er tale om, er en brandslukning, der fungerer på linje med det gamle OBS. Der mangler dygtige AKT-lærere med fokus på klassen som udviklingsrum for alle elever. Og ikke mindst en skolepolitik – nationalt som kommunalt, der prioriterer området,” fastslår Søren Langager. ■

Af Eva Frydensberg Holm
efh@dpu.dk

Læs mere...

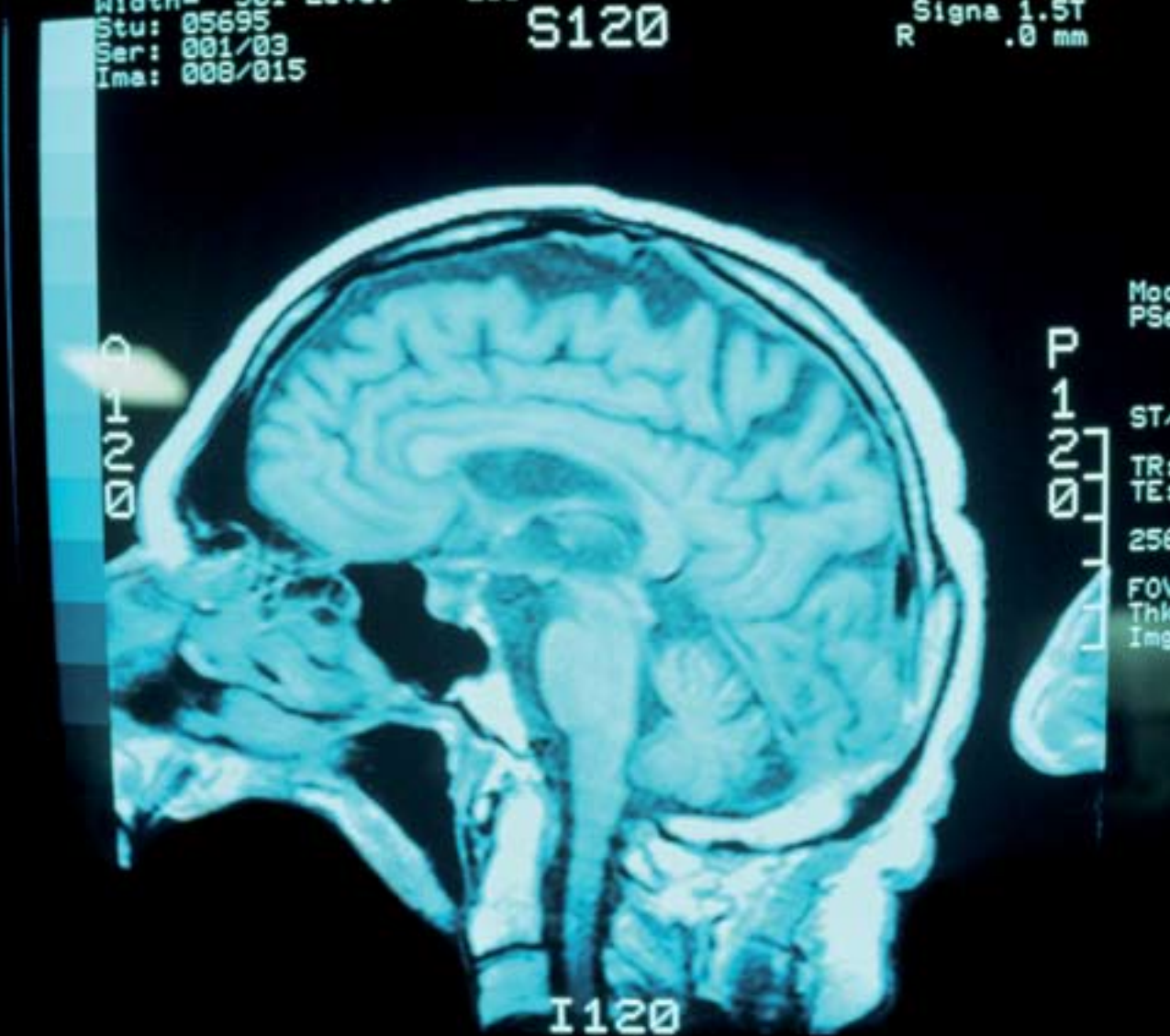
Specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand - Perspektiver på den rummelige skole, Danmarks Evalueringsinstitut 2007.

SØREN LANGAGER

Søren Langager er lektor på Institut for Pædagogisk Sociologi på DPU og leder af forskningsprogrammet Socialpædagogik.

WWW | www.dpu.dk/om/langager

Dette er ikke en hjerne

BRAIN-BEGEJSTRING NEDSTEMMER SINDET

SCANNINGSTEKNOLOGIEN VINDER INDPAS SOM GRUNDLAG FOR ALLE HÅNDE DIAGNOSER. FOR VI REGNER EFTERHÅNDEN MED, AT VI KAN SE ALT I HJERNEN. PROFESSOR **LARS-HENRIK SCHMIDT** KRITISERER VORES TRO PÅ, AT VI KAN OPTIMERE HJERNENS YDELSER VED AT DIAGNOSTICERE OG INTERVENERE I DEN.

“DETTE ER IKKE EN HJERNE. DET ER ET BILLEDE AF EN SCANNER, SOM HAR LAVET ET BILLEDE AF EN HJERNE.”

* 15 måneder efter hun har født sit første barn, er hun klar over, at den er gal. Hun er deprimeret. Hun ved, at medicin og psykoterapi nok kan hjælpe hende, men føler en stor modstand mod at skulle stemples som deprimeret person, der har brug for behandling. Er depression ikke bare et udtryk for svaghed?

Trods modstand opsøger hun en psykiater. Og en scanning af hjernen ændrer hendes opfattelse radikalt. Den viser, at der i bestemte områder af hendes hjerne er en forøget – unormal – aktivitet. Billedet af den syge hjerne overbeviser hende om, at hun virkelig er syg. Syg i bestemte dele af hjernen.

Historien er et eksempel på, hvordan tiltroen til den diagnose-, dokumentations- og evidenskraft, der knytter sig til hjernevidenskabens brug af scanningsteknologi, vokser. Det bekræfter professor og direktør for forskningscentret GNOSIS ved Aarhus Universitet Lars-Henrik Schmidt. Han siger:

“I dag regner vi med, at vi kan se alt i hjernen. For blot ti år siden troede vi, at analyser af humane genom var vejen til at diagnosticere, om du vil få den ene eller den anden sygdom. I dag accepterer vi efterhånden kun den type af ‘hard evidence’, der dokumenterer sig ved at henvise til talværdier og scanningsbilleder. Vi tror, at vi kan forklare alt ved at måle på værdier i blodet og ved at se på scanningsbilleder af hjernen.”

BULER PÅ HJERNEN

“Vi kan læse ufatteligt meget ud af blodet og af scanninger af blodets strømme i hjernen i dag. Og det er selvfølgelig lykkeligt, hvis vi kan klare Alzheimer og skizofreni ved at lokalisere det til og intervenere i hjernen. Problemet er, at vi tror, at vi kan læse alt ud af scanningerne. Det er ikke tilfældet,” siger Lars-Henrik Schmidt.

I virkeligheden er vore dages hjernevidenskab lige så banal som den klassiske lære om kraniet, frenologien, mener Lars-Henrik Schmidt, der peger på, at vi har at gøre med en neofrenologi. Den klassiske frenologi var en lære om, at man på grundlag af kraniets form kunne udlede personens psykiske anlæg. Bestemte udbulninger på kraniet var tegn på, at man havde at gøre med et forbryderhoved. Man kan sige, at den klassiske frenologi var optaget af kraniets yderside, mens vi er optaget af kraniets inderside. Hjernescanere skaber en ny bølge af frenologi. Neofrenologi handler om at måle ‘buler’ inde i hovedet - på hjernen.

“Uanset om du måler indefra eller udefra, så tror vi på, at vi kan finde én årsag i hovedet, i hjernen, som forklarer alt. Neurofysiologerne vil sige, at alle ender samles og styres fra hjernen. Men jeg vil gerne advare mod den optimisme, der i øjeblikket

knytter sig til neurovidenskabens. Bølgen af ‘brain-begejstring’ bekymrer mig, fordi den risikerer at sætte en ydmyghed og respekt over for andre medicinske vidensformer over styr. Hvis man vil forstå kroppens funktioner, er de gamle metoder ikke så tåbelige endda. For eksempel smagte kinesiske læger altid på deres patienters urin. Urinens smag udgjorde grundlaget for lægernes dømmekraft. Det særlige ved urinen er, at den har været igennem hele kroppen, modsat vores ekskrementer, der ikke går gennem hele kroppen. Hvis neurovidenskabens fører til en latterliggørelse af – lidt groft sagt - undersøgelser af ‘pis og lort’, så bliver vi ikke klogere på kroppen. Tværtimod, siger Lars-Henrik Schmidt og vender bevisbyrden om:

“Hvis jeg skal overbevises om neurovidenskabens forklaringskraft, så skal hjerneforskere forklare mig, hvad det vil sige, at min fod kan føle. De skal forklare mig, hvordan den kan sende signaler til hjernen. – Også selv om den er blevet skåret af. Pointen er, at heller ikke hukommelsen sidder i hjernen. Den sidder i kroppen. Det er min fod, der har mærket den smerte, der var. Ja, jeg vil faktisk hævde, at min hud har hukommelse. Sådanne udsagn accepterer hjerneforskere ikke.”

SYG I SINDET

Vi kender ordet sind fra udtryk som: At være sindssyg, at være i en bestemt sindsstemning, have et bestemt sindelag – eller at have i sinde at gøre noget bestemt. For Lars-Henrik Schmidt er kategorien sind et afsæt for en kritik af tidens tendens til at hjerneogøre vores måde at tænke på.

“BØLGEN AF ‘BRAIN-BEJEJSTRING’ BEKYMRER MIG, FORDI DEN RISIKERER AT SÆTTE EN YDMYGHED OG RESPEKT OVER FOR ANDRE MEDICINSKE VIDENSFORMER OVER STYR.”

“Du er ikke syg i hovedet. Du er syg i sindet. Så kan det godt være, at sygdommen i dit sind afspejler sig i hjernen. Det er også muligt, at neurovidenskabens scanningsteknologi kan hjælpe os frem til effektive behandlinger. Jeg hævder ikke det modsatte. Det er konceptet, jeg har problemer med. Det er forestillingen om at kunne lokalisere de problemer, vi har, til hjernen. Derfor foreslår jeg sindet som alternativ kategori.

Du kan ikke lokalisere sindet. Sindet er socialt, ligesom hjernens måde at fungere på er en social størrelse indlejret i sindet. Når vi bliver præsenteret for et scanningsbillede af hjernen, så må vi sige: Dette er ikke en hjerne. Det er et billede af en scanner, som har lavet et billede af en hjerne. De fleste

hjerneforskere ved godt, at de ikke kan reducere din verden til din hjerne. Vores hjerne er ikke noget, der skaber verden. Vores verden skaber hjernen – og det bliver den aldrig færdig med, så længe du lever. I det hele taget er samspillet mellem vores verden og hjernen et samspil, jeg ikke synes, vi er ret gode til at beskrive. Det vil jeg gøre noget ved,” forklarer Lars-Henrik Schmidt.

Han sammenligner sin nuværende forskning i mentalitetsstrukturer med et tidligere projekt om kroppen og sport:

”I begyndelsen af 1980’erne var jeg kritisk over for forestillingen om, at vi kunne optimere kroppens ydelser. På lignende vis er jeg i dag kritisk over for idéen om at kunne optimere hjernens ydelser. Human resource-management bliver brain-management. Det er ikke optimalt, hverken for arbejdsgiverens interesse i at udbytte arbejdskraften eller for den enkeltes hverdagsliv. For kropsfeltet er ikke så begrænset, som hjerneforskere vil gøre det til. Jeg arbejder ud fra en idé om et stort legeme og et lille legeme. Det store legeme – sindet – tager sig af det hele, mens vi har en operator, en hjerne, der tager sig af det lille legeme. I øjeblikket er vi kun optaget af det lille legeme, som er forbundet med den operator, som hjernen er. Det har for mange negative følger.”

HÅB ER OPRØR

Ifølge Lars-Henrik Schmidt vil for mange af vores børn fremover få et billede af deres hjerne alt for tidligt. For nogle vil det føre til en diagnose, som slukker håbet. Siger lægen ”I har et barn med indlæringsvanskeligheder”, så slukker han håbet for nogle forældre. Andre forældre vil via en scanning få at vide, at de har et genibarn. Det vil give dem et billede at have håbet i. Andre igen må bære, at de ifølge scanningen har et helt normalt barn.

Lars-Henrik Schmidt mener, at håbet er stærkere og større end de diagnoser, som brugen af scannere fører med sig. Faktisk kalder han håbet det fjerde fakultet ved siden af de tre klassiske fakulteter – fornuften, forstanden og dømmekraften, som vi kender fra filosofen Immanuel Kant.

”Håbet er en oprørskategori. Når vi bruger scanningsteknologier har vi i princippet fat i en dødsteknologi. Det vil sige, at vi med scanninger i princippet fortæller folk, at de skal dø. Vi sætter et punktum for, hvem de er. Slut færdigt.”

Håbet er, ifølge Lars-Henrik Schmidt, det, som filosofen Hannah Arendt formentlig ville kalde den kraft, der ligger bag at kunne begynde på ny.

”Håbet er virksomt, når vi siger til os selv: ”Det skal nok gå på trods af denne scanning.” Håbet handler om, at vi som levende mennesker ikke orienterer os efter risikokalkulationer og døden, men efter chancen og livet. Vi ved godt, at afmægtigheden og

døden er et vilkår, men vi vil ikke finde os i det. Derfor vil vi heller ikke uden videre finde os i scanningsteknologi,” siger Lars-Henrik Schmidt.

Ifølge Lars-Henrik Schmidt fungerer kommunikation mellem en læge og en patient for eksempel dårligt, hvis den knytter scanningsdiagnoserne til for stor definitivitet.

”Dialog er bundet til definitivitet. Dialogen er den moderne duel, men man duellerer ikke med døende patienter. Derfor må læger fortsat glemme den lægevidenskabelige korrekthed, når de skal fortælle om resultatet af scanningerne. For de meddelelser, de kan give, har ofte ingen forhåbninger i sig. Og at knække håbet er at knække livet. I det mindste må man sige, ’Du skal dø – men det vidste du jo godt’. For så sørger læge og plejepersonale for, at sejren er patientens, ikke lægevidenskabens. Lægen må ikke blive dødens engel.” ■

Af Claus Holm
clho@dpu.dk

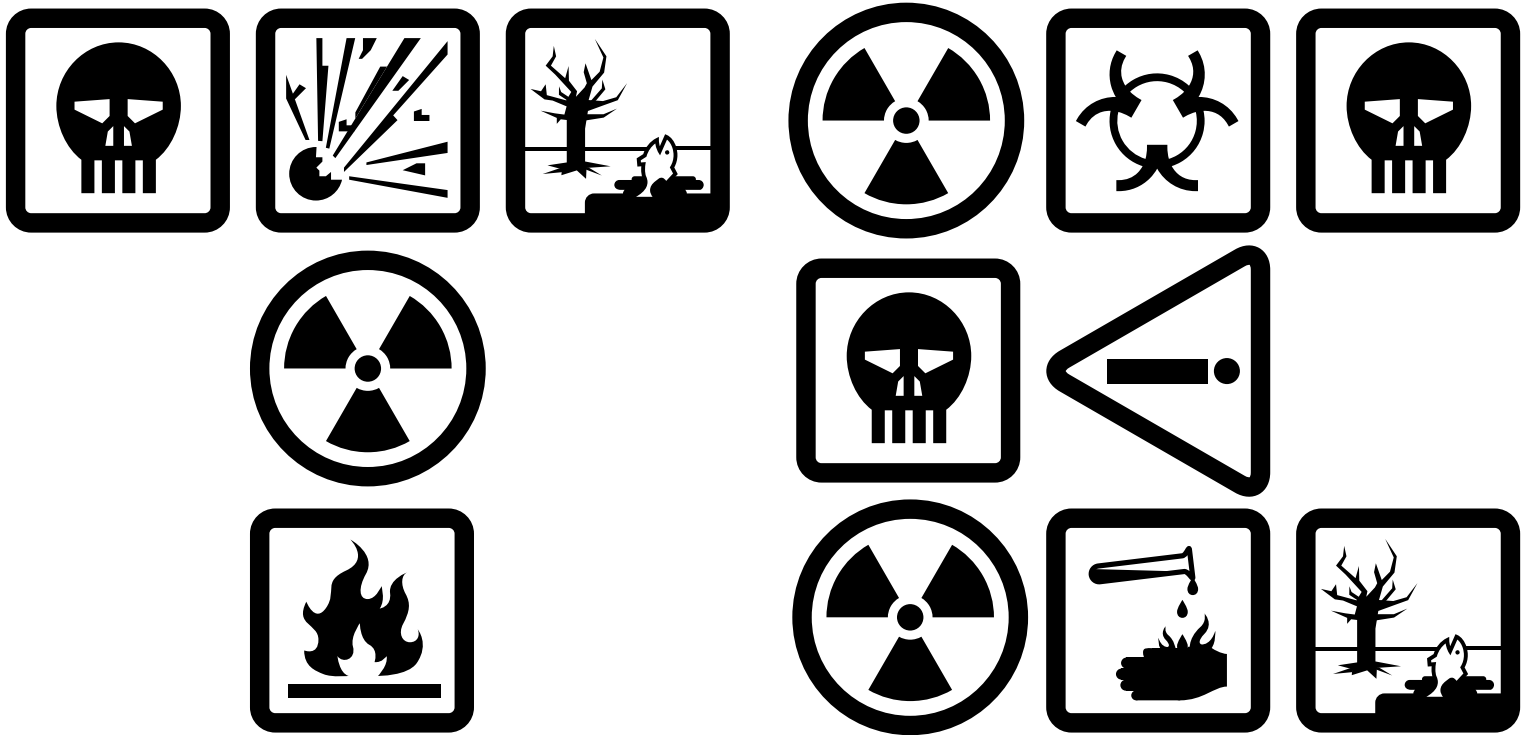
”HVIS NEUROVIDENSKABEN FØRER TIL EN LATTERLIG-GØRELSE AF – LIDT GROFT SAGT - UNDERSØGELSER AF ’PIS OG LORT’, SÅ BLIVER VI IKKE KLOGERE PÅ KROPPEN.”

LARS HENRIK SCHMIDT

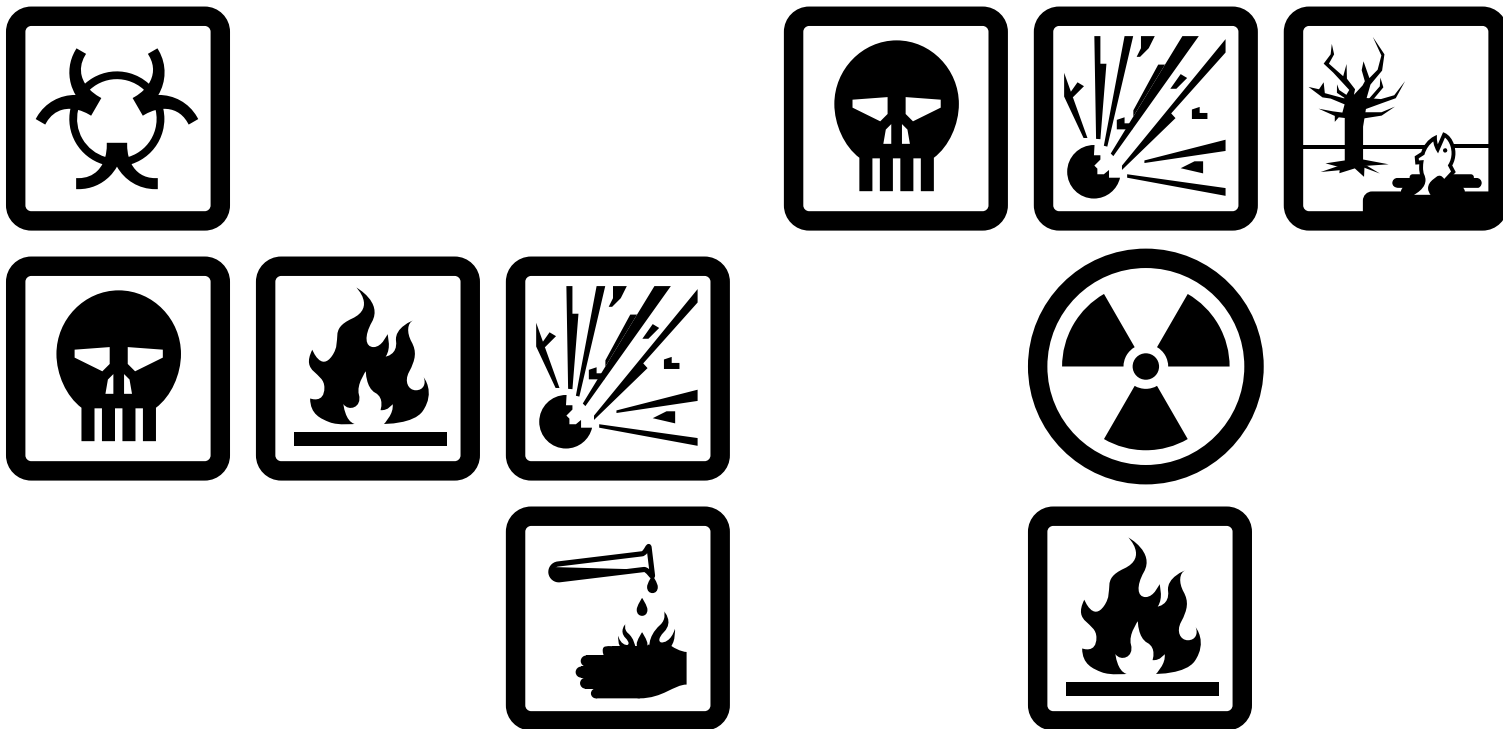
Lars-Henrik Schmidt er professor i filosofi og pædagogik, dr.phil. og ph.d. samt direktør for forskningscentret GNOSIS, der er Aarhus Universitets tværfakultære initiativ til studiet af mentale strukturer. Lars-Henrik Schmidt har et omfattende forfatterskab bag sig. Han har blandt andet skrevet bøgerne *Om Respekten* (2005) og *Om vreden* (2006). Begge bøger er udgivet på Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.

WWW | www.dpu.dk/om/lhs

ADVARSEL: LÆR AF VORES FEJL I STEDET FOR AT BEGÅ DE SAMME

SÅ ENKELT LYDER BUDSKABET FRA **PETER MORTIMORE** OG **DAVID C. BERLINER**. TESTTYRANNI HAR IFØLGE DE TO PROFESSORER ØDELAGT GRUNDSKOLEN I DERES EGNE HJEMLANDE - ENGLAND OG USA. NU SER DE MED BEKYMRING PÅ DEN DREJNING, DEN DANSKE FOLKESKOLE ER VED AT TAGE.

* Det danske skolesystem kan blive et forbillede for hele verden. Sådan sagde den engelske professor Peter Mortimore, da han for fire år siden var i Danmark som leder af OECD-rapporteringen om den danske folkeskole. Nu er han tilbage, men har ikke helt så positive gløser at hæfte på den udvikling, han ser.

"For fire år siden sagde jeg, at forbød den danske regering rangordning af skoler, og formåede I at bruge test rigtigt, kunne I skabe et rigtig godt skolesystem. Lige nu balancerer I på en knivsæg. For selv om jeg stadig oplever, at der er opmærksomhed på, at test og ranglister kan bruges forkert, har I indført nationale test. Og så vidt jeg ved, er regeringen ikke længere afvisende over for at offentliggøre skolernes resultater."

En af kvaliteterne i det danske skolesystem er, ifølge Peter Mortimore, at det er et 'tålmodigt' system, hvor eleverne ikke i så høj grad oplever fiasko og derfor har mod på at lære langt op i voksenalderen. Men begynder man at stirre sig blind på testresultater og rangordne skoler, dræber man den kvalitet – og skaber et skolesystem som det engelske eller det amerikanske. Skolesystemer man allerede har set ikke virker.

Peter Mortimore er ikke den eneste udefra, der bekymrer sig. David C. Berliner er professor på Arizona State University og har forsket i læring og læreruddannelse i mange år. De senere år har han undersøgt de utilsigtede konsekvenser af Bush-regeringens skolereform No Child Left Behind fra 2002, der har intensiveret testningen i uddannelsessystemet over hele USA. Hans budskab er ikke til at tage fejl af:

"I Danmark har I bygget et skolesystem, der hviler på gode værdier som demokrati og fællesskab, men lige nu ser jeg jer bevæge jer i retning af det amerikanske system. Det bekymrer mig, for den amerikanske skolereform No Child Left Behind har slået fejl på en lang række områder og medført stor skade. Det skal I lære af."

TESTTYRANNI INDBYDER TIL SNYD

Opdeling af skoler som enten gode eller dårlige – og dermed ghettodannelser og lærerflugt. 'Teaching to the test'. Indsnævring af curriculum og undervisning i færdigheder, der ikke matcher fremtidens behov, men blot har til formål at skabe gode testresultater. Det er blot nogle af de konsekvenser, som de to professorer nu advarer danske politikere og skolefolk mod.

Særligt i USA har man gjort det så fordelagtigt at præstere gode testresultater, at det har skabt snyd, korruption og dårlig moral blandt administratorer, lærere og elever.

David C. Berliner peger blandt andet på eksempler, hvor dygtige elever er blevet tvunget til at tage en test, selv om de var syge, og på skoler, hvor antallet af suspenderede elever er steget markant op til en test, simpelthen fordi de var 'low scores'. Han beretter om eksempler på fejlagtige afrapporteringer fra skolerne og på, hvordan han i sin forskning har overværet, at lærere har hjulpet eleverne under testseancerne for at opnå bedre resultater.

"Test korrupperer indikatorerne og derved de mennesker, der er involveret. Og jo mere der er på spil, jo værre bliver det. Når man som lærer eller skoleleder bliver målt – og måske endda belønnet eller straffet – på udfaldet af en test, inviterer det til umoralsk adfærd og defensiv undervisning. Man begynder at anskue eleverne ikke som elever, men som testscorere, der kan enten hæve eller sænke ens indkomst," forklarer den amerikanske professor

Han refererer til Donald Campbells lov, der siger, at jo mere en social indikator bruges som styringsredskab, desto mere bliver den genstand for korruption og ødelægges derved de sociale processer.

Som eksempel peger han på New Yorks politi, der blev stillet bonusser i udsigt, hvis de kunne højne opklaringsprocenten. Det førte umiddelbart til mere effektivitet og højere op- →

klaringsprocent. Men det, der reelt skete, var, at de kriminelle blev tilbudt lavere straffe, hvis de tilstod flere forbrydelser, end de havde begået.

Når David C. Berliner siger, at den amerikanske skolereform No Child Left Behind er slået fejl, begrundet han det ikke kun i de utilsigtede konsekvenser og den umoralske adfærd, hans forskning har vist. Testresultater fra henholdsvis de enkelte stater og de nationale resultater taler deres eget sprog. Siden No Child Left Behind blev vedtaget i 2002, har fremgangen på nationalt niveau været mindre end tidligere, mens de enkelte stater alle viser fremgang i deres testresultater.

“Alle stater er stolte af deres resultater, men på nationalt niveau er der ingen fremgang. Det viser, at eleverne klarer sig godt, når lærerne ved, hvad der bliver testet i, og kan undervise efter det.”

REGERINGEN LYTTED E IKKE

Professor Peter Mortimore beretter ikke om helt så grelle eksempler på umoralsk adfærd i England, men han genkender billedet af undervisningen som ren testforberedelse. Han fortæller, at særligt de ældre lærere forlader faget, fordi det ikke længere handler om det, der er vigtigt – nemlig læring.

Peter Mortimore har siden sidst i 70'erne været optaget af at undersøge 'school-effectiveness'. Og kritiske røster har hævdede, at det faktisk var ham og andre af 80'ernes og 90'ernes effektivitetsforskere, der med deres fokus på, 'hvad der virker' og 'ikke virker', har været skyld i den skolepolitik, den britiske regering fører i dag. Herunder nationalt curriculum, nationale test af en række faglige færdigheder samt et inspektionssystem til at tjekke skolernes implementering af 'best practice' med.

Ifølge Peter Mortimore selv er forklaringen en anden – nemlig at politikerne kun har lyttet til halvdelen af effektivitetsforskernes budskab.

“Vores forskning viste, at der var nogle skoler, der var i stand til at præstere mere og udviste større fremskridt end andre skoler – både fagligt og socialt. Vi kunne gennem vores studier pege på nogle faktorer, der var associeret til disse effektive skoler. Men lige siden mine første studier i 1979 har jeg fremhævet, hvor vigtigt det er at se på, hvad det er for et input, skolerne har – hvad det er, eleverne bringer med sig til skolen. Nogle skoler ser nemlig ud som om, de klarer sig godt, fordi de har dygtige elever. Andre skoler ser ud til at klare sig dårligt, fordi de har nogle andre elever, men har faktisk den største udvikling.

Og den del af budskabet har den britiske regering nægtet at lytte til.”

Konsekvensen af den måde, regeringen har valgt at lytte til effektivitetsforskningen på, er ifølge Peter Mortimore, at man sammenligner resultater fra skoler uden at se på elevsammensætningen. Samtidig har regeringen ført det endnu videre og sagt: Kan én skole gøre dette, så kan en anden også. Og det kan de, ifølge Peter Mortimore, ikke. Der er en lang række faktorer, der spiller ind.

SKAB ET BALANCERET SKOLESYSTEM

Fra USA kan David C. Berliner pege på samme problematik. Som han siger, har man med No Child Left Behind skabt en fabriksmodel, hvor man snævert fokuserer på outputtet – testresultaterne – og ikke tager med i betragtning, hvad eleverne bringer med sig til skolen. Han giver et konkret eksempel fra British Columbia.

Et TV-hold tog ud for at filme det, der ifølge ranglisterne skulle være den værste skole overhovedet. De var der en uge og fandt ud af, at det var en helt fantastisk skole, men eleverne kom fra hjem, der havde store misbrugsproblemer, var meget fattige eller var tosprogede. De ville aldrig kunne præstere de bedste resultater. De ville aldrig kunne blive nummer et, men skolen og lærerne gjorde en masse godt og viste faktisk fremskridt på en lang række områder.

Både i England og i USA er det svært at rekruttere lærere til såkaldte lavt præsterende skoler, fordi det ikke er muligt at opnå så store fremskridt og gode testresultater som på skoler med meget velfungerende elever. Et andet problem med at måle og sammenligne skoler er, ifølge Peter Mortimore, at man ender med at skabe et ubalanceret skolesystem og en stor utilfredshed i befolkningen.

“Når man rangordner skoler og samtidig giver mulighed for at vælge, ender man med, at flere og flere jægter færre og færre skoler – og flere og flere bliver utilfredse, fordi de ikke kan få det, de tror er det bedste. Det er det, jeg kalder et misforstået valg. Og det er derfor, den danske regering skal tænke sig godt om, før de går den vej.”

Forskning – herunder Peter Mortimores – peger på, at skoler fungerer bedst, når der er en balance mellem elever, der har nemt ved at lære, og de, der har sværere ved at lære. Derfor bør det intelligente land, der ønsker, at hovedparten af befolkningen skal klare sig godt, holde deres muligheder åbne, gå efter det balancerede system. Jo flere balancerede skoler

man har, jo mere acceptabelt vil det, ifølge professoren, også være for forældrene - og jo bedre vil skolerne fungere.

BRUG TEST INTELLIGENT

Hverken Peter Mortimore eller David C. Berliner er imod test og evalueringer. De mener begge, at test og evalueringer kan forbedre skole og undervisning, hvis de som diagnosticerende test bygger på en feedback-model, hvor professionelle i skolen bliver klogere på det, de gør. Og særligt Peter Mortimore mener, at det ville løfte kvaliteten i den danske folkeskole, hvis man fik skabt en god evalueringskultur.

"Jeg har flere gange sagt, at særligt de ældste elever i den danske folkeskole mangler udfordringer. Det kan blandt andet en stærkere evalueringskultur være med til at fremme. Men den skal skabes ud fra de gode værdier, jeres skolesystem hviler på. Flere test vil blot få flere elever til at opleve sig selv som fiaskoer, som vi har set det i England."

Også internationale undersøgelser som PISA – og den amerikanske pendant NAEP - kan, ifølge de to professorer, bidrage til at bedre et lands eller en stats skolesystem, hvis de, som Peter Mortimore siger, ansues intelligent:

"PISA kan ikke give svar, men skal betragtes som et blik udefra, der skal få ikke bare politikerne, men hele samfundet til at stille sig selv spørgsmål. Hvordan kan det for eksempel være, at danske piger ikke klarer sig bemærkelsesværdigt bedre end drenge som i andre lande? Er der nogle særlige vilkår, der gør sig gældende i Danmark? Og er det vigtigt for os, at de bliver bedre? PISA skal få det intelligente samfund til at stille spørgsmål. Svarene afhænger af landets historie, kultur og kontekst, men hvis man ignorerer de spørgsmål, gør man sit land en bjørnetjeneste."

David C. Berliner er enig i, at undersøgelser som PISA og NAEP kan bidrage til at bedre et lands eller en stats skolesystem, hvis man ikke lader sig rive med af det sindssyge fokus på gode resultater, men i stedet bruger dem til at spørge sig selv, hvad det er for et skolesystem, man ønsker at skabe. Dog bekymrer det den amerikanske professor, at undersøgelser som PISA og NAEP påstår at kunne forudsige fremtiden.

"PISA påstår at kunne sige, hvilke færdigheder der er brug for i fremtiden. Og det store spørgsmål for test-designerne er: Hvordan sammensætter vi et curriculum, der forbereder til fremtidens arbejdsliv? Mit svar er, at det kan man ikke, for vi kender ikke fremtiden. Vi er nødt til at forberede børn og unge til det, der endnu ikke eksisterer. Og det betyder, at det er vigtigere

at være god til at opsøge og tilegne sig viden, end det er at have en eksakt viden. Men det er ikke det, PISA-undersøgelser eller andre test, jeg har kendskab til, lægger vægt på," siger David C. Berliner.

Han peger på en undersøgelse fra USA's arbejdsministerium, som anslår, at dagens elever vil have haft 10-14 forskellige job, når de fylder 38. Samme undersøgelse peger på, at de ti mest efterspurgte job i 2010 slet ikke eksisterede i 2004.

"Hvordan skal man kunne forberede børn og unge på op til 14 forskellige job – og på job, man endnu ikke kender. Det er umuligt. Og derfor er den slags test, vi bruger i dag, farlige både for undervisningen og for et lands fremtid." ■

Eva Frydensberg Holm
efh@dpu.dk

PETER MORTIMORE

Professor Peter Mortimore er tidligere leder af Institute of Education og professor på University of London. Han har i mange år forsket i 'school effectiveness' og var formand for OECD's review af den danske og norske folkeskole.

DAVID C. BERLINER

Professor David C. Berliner er professor på Arizona State University i USA og har gennem mange år forsket i læring og læreruddannelse. I de senere år har hans forskning koncentreret sig om de utilsigtede konsekvenser af den amerikanske skolereform No Child Left Behind, og han har for nylig udgivet bogen *Collateral Damage: How High-Stakes Testing Corrupts America's Schools*.

FORSKERE GIVER OPSKRIFTEN PÅ DEN PERFEKTE LÆRER

ET TÆT FORHOLD TIL DEN ENKELTE ELEV. EVNEN TIL AT ORGANISERE OG LEDE EN KLASSE. OG ET VIST MÅL FAGLIG DYGTIGHED. DET ER INGREDIENSERNE I DEN GODE LÆRER, DER FORMÅR AT ØGE ELEVERNES LÆRING.

INTERVIEW MED PROFESSOR SVEN ERIK NORDENBO

* Lærerens faglighed har i de seneste år fyldt meget i debatten om de danske folkeskoler. Men eleverne får ikke noget ud af, at du som lærer er fagligt dygtig, hvis ikke du derudover besidder to andre kompetencer: Du skal kunne lede din klasse, og du skal kunne etablere et tæt psykologisk bånd til den enkelte elev. Det konkluderer Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning, DPU, Aarhus Universitet, i en ny rapport, der kortlægger og vurderer samtlige nationale og internationale undersøgelser på området.

"Populært sagt er opskriften på den perfekte lærer meget enkel," siger Sven Erik Nordenbo, daglig leder af Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning:

"Der er tre kompetencer, du skal besidde for at være en god lærer: Faglig kompetence, relationskompetence og ledelseskompentence. Og de to sidste dimensioner er alt for lavt prioriteret i den nuværende læreruddannelse".

Det er første gang, at der er lavet et systematisk review af de sidste 10 års forskning i, hvad lærere skal kunne for at øge elevernes indlæring. Og ifølge Sven Erik Nordenbo er det overraskende, hvor stor betydning lærerens relationskompetence har for ikke bare elevernes almindelige ve og vel men også for deres faglige resultater:

"Lærere, der formår at indgå i relationer med elever på en ligeværdig, venlig og god måde, har langt bedre indlæringsresultater. Det er der nu evidens for."

DU SKAL KUNNE HÅNDBERE, AT ELEVERNE HADER DIG

Hvad vil det så sige at have gode relationskompetencer?

"Det indebærer, at du kan knytte et bånd til den enkelte elev. At du udstråler – og besidder – varme, respekt, tillid og empati. At du kan sætte dig ud over dig selv og aflæse elevens signaler. Man kan jo være så optaget af sig selv, at man ikke ser de signaler, der bliver sendt fra den anden.

Det indebærer også, at du kan håndtere elevernes reaktioner og kan drage omsorg for dem. Også dem, der er møgirriterende og umulige. For det er jo også et aspekt af relationskompetencen – at kunne håndtere, at elever, der ikke er interesseret i relationen – eller ligefrem hader dig. At kunne håndtere det, at en 7.-klasses elev går hen og slår dig – eller endnu bedre: At kunne forebygge at det sker."

Men det er ikke nok, at du god til at tackle børn. Du skal også kunne lede?

"Ja, ligesom i andre produktionsprocesser er der også i undervisningsforløb et ledelselement. Der er med andre ord en hel del logistisk i det at være lærer. Det er for eksempel vigtigt, at læreren har gjort sig klart, hvad det er for et formål, hun underviser med, og at hun er eksplicit omkring det. At hun simpelthen siger det højt for sig selv – og måske for klassen – hvad det er, klassen skal lære. Jo klarere læreren ser forløbet for sig, og jo bedre hun er i stand til at lede denne gruppe frem mod målet, jo bedre er indlæringen. Ledelse indebærer også, at læreren opstiller nogle fornuftige, klare og tydelige regler, som skal gælde for klassens aktiviteter."

"DER ER TRE KOMPETENCER, DU SKAL BESIDDE FOR AT VÆRE EN GOD LÆRER: FAGLIG KOMPETENCE, RELATIONSKOMPETENCE OG LEDELSEKOMPETENCE."

Det lyder, som om vi skal tilbage til en meget autoritær lærertype?

"Nej, ideen er ikke, at læreren skal fungere som kaptajnen på et skib og få alle slaverne til at ro. Men læreren skal sætte rammer for klassen ved begyndelsen, stille målene op for dem og fortælle, hvordan man går frem med arbejdet. I første omgang er det lærerens ansvar, lidt efter lidt skal eleverne selv opstille og vedligeholde disse regler. Det er det, vi kalder regelledelskompetence"

DET ER IKKE NOK AT OVERLEVE

Mens der i de senere år er kommet øget fokus på klasseledelseskompentencen, er relationskompetencen, ifølge Sven Erik Nordenbo, i høj grad et overset fænomen i uddannelsen af lærere. Måske fordi sociale kompetencer regnes for 'noget man bare kan' eller 'noget man lærer med tiden'. Ifølge Sven Erik Nordenbo er der imidlertid hårdt brug for, at der mere systematisk tages hånd om, at lærerne styrkes på dette område:

"Vi ved fra en anden undersøgelse, at hver tredje lærers formål med timen er at overleve – eller at undgå, at der er så meget larm, at læreren ved siden af kommer ind og klager. Lærerne mangler simpelthen praktiske værktøjer til at håndtere den slags."

Og det er ikke noget, lærere lærer i dag?

"Nej, sociale relationer er ikke noget, der systematisk undervises eller coaches i. Alle er jo enige om, at selvfølgelig skal man have et godt forhold til børn, men spørger man: Hvordan får man så det? Så giver læreruddannelsen ikke meget svar. Nogle kan det allerede, når de starter på læreruddannelsen. Nogle lærer det hen ad vejen. Og så er der nogle, der aldrig kommer efter det. De fleste bliver bedre, efterhånden som de lærer en klasse at kende, men hvis man havde nogle praktiske værktøjer til rådighed, gik det nok hurtigere og blev mere reflekteret."

BASERET PÅ BEDSTE TILGÆNGELIGE VIDEN

- > Rapporten kan downloades her: www.dpu.dk/clearinghouse
- > Undersøgelsen er bestilt af det norske *Kunnskapsdepartement*, der svarer til vores undervisningsministerium. De har ønsket at få kortlagt hvilke lærerkompetencer, der kan påvises at øge elevernes læring.
- > Undersøgelsen er det, der kaldes et *systematisk review*. I systematiske reviews kortlægges og vurderer en forskergruppe alle de relevante undersøgelser på området. Tager essensen af det og laver anbefalingen på baggrund heraf.
- > Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning er et center på Danmarks Pædagogiske Universitets-skole, Aarhus Universitet. Clearinghouse skaber overblik over den aktuelt bedste viden om opdragelses-, undervisnings- og uddannelsespraksis.

Hvordan kunne man i praksis gøre det?

"For det første bør læreruddannelsen træne de studerende i at reflektere over relationen. Når du er i en undervisningssituation, hvor du prøver at lære et barn noget, så sætter du jo barnet i en presset situation. Og derfor bør du overveje: Hvor stort et pres må jeg lægge på barnet? Hvor latterlig må jeg gøre det? Kan jeg tillade mig at stille spørgsmål og demonstrere, at barnet ikke forstår det?"

Det er eksempler på moralske refleksioner, men man bør også træne den psykologiske indsigt og fornemmelser: Hvor meget påvirkes barnet faktisk af det her? Er det ved at blive desperat, eller fryder det sig? Hvad foregår der inde i hovedet på barnet?"

**"LÆRERE, DER FORMÅR AT INDGÅ I RELATIONER MED
ELEVER PÅ EN LIGEVÆRDIG, VENLIG OG GOD MÅDE,
HAR LANGT BEDRE INDLÆRINGSRESULTATER. DET ER
DER NU EVIDENS FOR."**

Men det er vel ikke noget, man kan lære ved at læse en bog eller høre en lærer fortælle?

"Nej, ikke udelukkende. Derfor bør der også systematisk coaches eller superviseres i relationskompetencen. Når lærerstuderende i dag er i praktik, kan de være heldige, at den lærer, de er hos, har blik for det ledelsesmæssige og det relationelle. Men det kan lige så godt være, at vedkommende ikke har – eller der ikke er tid til at tage sig af det. Det eneste, der er systematisk fokus på, er jo det rent faglige og didaktiske. En coachordning, hvor der er nogle undervisere – eventuelt psykologer – ude og observere undervisningen med systematisk fokus på det sociale og empatiske forhold, ville kunne træne læreren i at være opmærksom på elevrelationen på en ny måde.

Man bør også overveje at inddrage filosoffer og psykologer som undervisere. Vi skal ikke behandle børn terapeutisk, men man kan lære noget af de terapeutiske psykologer om, hvordan man aflæser børns psykologiske signaler. I lyset af hvor meget konflikter og larm fylder i klasseværelset, kunne man også have gavn af at lære teknikker til at håndtere stress og vrede."

MAN BØR OVERVEJE AT SORTERE ASOCIALE LÆRERE FRA

Er det overhovedet noget, man kan lære? At være empatisk, ikke at blive vred o.s.v.?

"Det ved vi faktisk ikke. Det har vi ikke evidens for. Derfor er en af vores anbefalinger også, at det bør være temaet for et kommende forskningsprojekt. Nogle ting ved vi, at man kan opøve, men viser det sig, at det ikke er muligt at udvikle en tilstrækkelig relationskompetence, så synes jeg seriøst, man skal overveje at selektere i, hvem der kan blive lærere."

**"VI VED FRA EN ANDEN UNDERSØGELSE,
AT HVER TREDJE LÆRERS FORMÅL MED
TIMEN ER AT OVERLEVE."**

Mener du, at man skal vurdere lærerne én for én: Dur – dur ikke?

"Ja, måske. For fyrré år siden havde man faktisk en udvælgelsesprocedure på den daværende pædagoguddannelse: Efter det første års studium samlede man lærergruppen og diskuterede den enkelte studerende. Man vurderede vedkommende efter et meget enkelt kriterium: Ville jeg lade denne pædagog passe mit eget barn? Og hvis nogen sagde nej, så var den pågældende pædagog dømt ude. Det var ret barskt, og i midten af 70'erne blev det forbudt – nu måtte man ikke diskriminere folk.

I dag ser vi det i private virksomheder, hvor man gør det meget i psykologiske prøver, personlighedstest o.s.v. Der ryger folk med bestemte personlige egenskaber simpelthen ud. Skulle man have samme barske udvælgelsesprocedure for at starte på en læreruddannelse? Måske. Men lad os i første omgang forske i, i hvor høj grad det er muligt at opøve sociale kompetencer – for vigtigt er det i hvert fald."

Marie Fugl
mafu@dpu.dk

SVEN ERIK NORDENBO

Professor og daglig leder af Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning. Han arbejder med pædagogisk metaforskning, d.v.s. forsker i pædagogisk primærforskning – blandt andet i sammenhængen mellem lærerkompetencer og elevernes læring.

WWW | www.dpu.dk/om/sen

Dagligdagen er digitaliseret, og de fleste mennesker bruger it-redskaber som et helt almindeligt kommunikationsredskab i deres hverdag. I uddannelses- og i arbejdslivet bliver det mere og mere naturligt, at man udvikler sine kompetencer ved en kvalificeret brug af it-teknologier. DPU har derfor nu udviklet en ny kandidatuddannelse i it-didaktisk design, der styrker læringsudbyttet af brugen af it i uddannelsessystemet og i arbejdslivet. Uddannelsen henvender sig til personer, der vil skabe komplekse og effektive lærings- og udviklingsprocesser for børn, unge og voksne ved brug af it. Kandidatuddannelsen inddrager en bred vifte af it-teknologier, som kan bruges i læringssammenhænge. Det drejer sig blandt andet om læringsspil, programmer til brug af billede og lyd og forskellige typer af læringsplatforme.

**Danmarks
Pædagogiske
Universitetsskole**
*School of Education
University of Aarhus*

TAG EN UDDANNELSE DU KAN BRUGE

DPU UDBYDER NY KANDIDATUDDANNELSE
OM BRUG AF IT I UDDANNELSE OG ARBEJDSLIV
LÆS MERE OM DEN NY KANDIDATUDDANNELSE I
IT-DIDAKTISK DESIGN PÅ WWW.DPU.DK/UDDANNELSER

ANSØGNINGFRIST **1. JULI 2008**

FRA FUN TIL FRUSTRATION

Innovation er ikke legende let. Ph.d.-stipendiat **Thomas Duus Henriksen** fra DPU peger på det konfliktfyldte forhold mellem frustrerende læring og den lette leg som forudsætning for en frugtbar innovationsproces.

* Lærings spil vinder i disse år stort indpas. Det gælder ikke kun blandt børn i skolerne. Også blandt voksne ansatte i det private erhvervsliv og i den offentlige sektor møder vi brugen af lærings spil. Konsekvensen er et voksende udbud af spilbaserede lærings tilbud inden for temaer som lederudvikling, forandringsledelse, medarbejdersamtaler og værdifremme. For spil bliver betragtet som et innovativt bidrag til læringstækningen. Og innovation er ét af vidensamfundets absolutte molok-molok-ord, men er den nuværende udvikling af lærings spil egentlig særlig innovativ?

Opskriften på at lave lærings spil har længe været simpel: Tag passende dele læring, bland dem med passende dele spil, lad det lige hæve, før det fineste resultat vil vise sig efter endt 'bugning'. Tilføj herefter eventuelt lidt flag og balloner for at fejre det fine resultat, der selvfølgelig serveres med et smil. Med andre ord rider lærings spillet hovedsagligt på den såkaldte positive psykologis rationale: Det vil sige tanken om, at så længe vi er opslugt af en aktivitet, ja, så lærer vi som det letteste i denne verden. Denne tanke står vinkelret på den klassiske psykologi. Her er synspunktet, at frustrationer og kriser har et udviklende potentiale. Er det sidste rigtigt, så bliver det vigtigt at indbygge frustrationen i lærings spil for at udvikle en innovationskultur i disse spil. Frustrationen kunne handle om at gøre spillene mere virkelighedsnære og give dem et mere komplekst fagligt indhold.

Det er faktisk også i et vist omfang tilfældet. For moderne lærings spil gælder det nemlig også, at måden, vi lærer af dem på, er knyttet til en stor virkelighedsnærhed og et komplekst fagligt indhold. Begge dele er knyttet til brugen af moderne it-teknologi.

De organisatoriske lærings spil benytter sig i tiltagende grad af it. Det er sket – og sker – i takt med den større tilgængelighed af computere og dertilhørende it-kompetencer, der gør det muligt at trække på komplekse spilmekanikker i lærings situationen. Ved at lade en computer varetage bankfunktionen i spillet Matador bliver det muligt at trække et bredere aspekt af bankverdenen ind i spillet. Det kunne for eksempel bestå i at tilbyde et

realkreditlån eller tilføje et egentligt obligationsmarked med dagskurser fra Børsen som en del af spillet. Gennem brugen af it bliver det muligt at trække på meget mere komplekse regler og derigennem skabe en mere virkelighedstro oplevelse for deltagerne, hvad enten det handler om økonomistyring eller medarbejderudviklingssamtaler. En anden gevinst af inddragelsen af it og den forøgede kompleksitet er muligheden for at berige spillet ved at lægge et større læringsmæssigt indhold ind i det. Derved giver spillet deltageren mulighed for at komme i berøring med et mere omfattende fagligt indhold, end det tidligere var muligt.

Ud fra denne samlede opskrift vil succeskriteriet for et godt lærings spil handle om, hvorvidt et lærings spil kan underholde sin deltager på en opslugende facon, om det kan præsentere et fagligt indhold, og om det kan give sin deltager en realistisk oplevelse af indholdet. Derved bliver lærings spillet rent udviklingsmæssigt skrevet ind i en 'bigger, better, faster, more'-diskurs. Konsekvensen er, at det innovative udviklings aspekt bliver afløst af en simpel optimeringstanke om at gøre lærings spillet sjovere, mere indholdsrigt og mere realistisk.

Brugen af lærings spil inden for det økonomiske og organisatoriske felt er ikke nogen ny opfindelse. I sin bog "Legende magt" beskriver professor Niels Åkerstøm Andersen fra CBS, hvordan spil og lege siden midten af 1950'erne har været brugt i udviklingsøjemed, og han beskriver også den konflikt, som kan opstå, når noget, som normalt tænkes som ren underholdning, skal tjene et lærings- og udviklingsformål.

Med spillforskeren Roger Caillois' glorificering af legen og spillets magiske cirkel og understregning af legen som adskilt fra det alvorlige løber vi umiddelbart ind i det problem, at lærings spillet ikke respekterer kravet om beskyttelse fra alvorens konsekvenser. Tværtimod gør lærings spillet alvoren til sit omdrejningspunkt. For målet er ikke at spille spillet, men at udvikle sig i forhold til dets tema eller indhold. Det er her, konflikten opstår mellem spil og deltager. I stedet for alene at være en underholdende og behagelig oplevelse kommer lærings spillet ofte i konflikt med det, man kan betegne som en

almen opfattelse af, hvad spil og leg er. Legen peger i retning af en farvestrålende og opslugende uvirkelighed, som suser hen over skærmen. Er det forventningen, så skuffes man. For i stedet mødes man i de organisatoriske læringsspil ofte af effekter og mekanismer, som sætter deltagerens virkelighed, evner og selvforståelse på prøve.

Lektor Dorthe Staunæs fra Danmarks Pædagogiske Universitetsskole påpeger i Weekendavisen (1. februar 2008), at der er mere i penge end økonomi og mere i følelser end bare det gode. I forlængelse heraf peger hun på de udviklingsmuligheder, som ligger i konflikten, hykleriet og tilsvarende frustrerende processer. – Eller mere præcist de innovationsmuligheder i læringsspillet, som ligger i brydningsfeltet mellem de indbyggede fun- og frustrationselementer, det vil sige mellem de forskellige forståelseshorisonter, der knytter sig til henholdsvis leg og læring. For de er ikke ens. Men for at få disse muligheder i spil så må vi først og fremmest tillade os at opsøge de ikke-behagelige, motiverende emotioner eller de ikke-realistiske forståelser af læringsspil.

Særlig frugtbart – også for innovationen – tror jeg, det vil være, hvis man supplerer skiftet fra 'fun' til frustration med et andet skifte ved i højere grad at medtænke værdien af læringsprocessen. Det vil sige, at optaget af det umiddelbare produkt, nemlig deltagerens tilegnelse af et indhold, må suppleres af et fokus på processen. For ved at undersøge de forskellige forståelseshorisonter af det læringsmæssige element i et spil 'afblinder' man sig og får mulighed for at se processuelle, emergente, refleksive og kritiske perspektiver, der ellers står i skyggen af den indholdsmæssige fokusering. Et læringsspil som 'Projektledelse i Spil' understøtter for eksempel deltagerne i at analysere konkrete projektledelsesdilemmaer, mens spillet 'Mindsetter' hjælper deltagerne til at planlægge og gennemføre konkrete forandringer i deres egen organisation.

I begge spil giver skiftet fra at tænke i læringsspil og indholdsorientering til i stedet at tænke i et iscenesættende og processuelt didaktisk design mulighed for at innovere brugen og udviklingen af spil i organisatoriske læringsprocesser i retninger,

der går ud over den fortærskede "bigger-better-faster-more"-baserede spildiskurs.

Et vigtigt element i udviklingen væk fra en ensidig fun- og indholdsorienteret spildiskurs ligger i at indtænke spillet i et didaktisk design, hvor læringsspillet bliver en del af andre læringsmæssige processer, materialer og ressourcer. Meget tyder på, at en sådan tilrettelæggelse og brug af læringsspil på innovativ vis faktisk vil tilføre en merværdi til allerede eksisterende produkter. Didaktisk design er en duelig vej for målet om at være innovativ. ■

Læs mere om kritisk spilforskning:

Henriksen, T.D. *Extending the experiences of learning games: – or why learning games should not be fun, educative or realistic.* University of Lapland. I: Fernandez, A., *Extending Experiences (in Press).*

"Projektledelse i Spil" hos www.zentropainteraction.dk

"Mindsetter" og forandringsledelse hos www.harpelund.dk.

THOMAS DUUS HENRIKSEN

Ph.d.-stipendiat ved Institut for Learning Lab Denmark, Danmarks Pædagogiske Universitetsskole. Han forsker i forskellige typer af læringsspil med det formål at studere koblingen mellem forskellige typer af emotioner og læring. Arbejdstitlen for hans forskningsprojekt er: "Spil, frustration og læring – Om koblingen af indhold, engagement og anvendelse af læringsspil".

WWW www.dpu.dk/om/tdh

GYMNASIET
ANNO 2008

MODERNISERING

MARKED

STAT

TRADITION

Til sommer springer de første ægte børn af gymnasiereformen ud. De kan se tilbage på tre år i et spændingsfelt mellem tradition og modernisering og mellem statsstyring og markedsgørelse. **Katrin Hjort** er lektor ved DPU og har fulgt gymnasiereformen før, under og efter fødslen. Hun kalder den en "hyperkomprimeret og hyperkompleks moderniseringsproces", hvor forskellige pædagogiske og politiske tankesæt løber sammen – og slår sig på hinanden.

REVOLUTIONEN DE KALDTE GYMNASIEREFORM

* Gymnasiereformen har fået knubbede ord fra frustrerede lærere, ledere og elever. Vi løber panden mod en mur af papirarbejde og tværfaglige projektløb, der slår rytmen i de "rigtige fag" i stykker, lyder kritikken. Men hvad er det egentlig for tendenser og trends, der løber sammen i gymnasiereformen?

Den modernisering af gymnasiet, der blev skudt i gang i 2005, har fået navnet reform. Men af gavn minder den mere om en revolution. Selvom der stadig forsømmes forår, er gymnasiet ikke til at kende mere. Det er på samme tid blevet mere moderne og mere gammeldags. Ifølge lektor på DPU Katrin Hjort har reformen anbragt gymnasiet midt i et spændingsfelt med kræfter, der trækker i fire forskellige retninger.

På den ene side bringer reformen gymnasiet på omgangshøjde med den samfundsmæssige modernisering. På den anden side rummer reformen en retraditionalisering. På den ene side skal gymnasiet i stigende grad fungere på markedsvilkår. På den anden side er dets velfærdsstatslige forpligtelser intakte, og den statslige styring ligefrem vokset.

"Reformen er usædvanlig kompliceret for både lærere, ledere og elever, fordi de skal opfylde så mange forskellige formål på samme tid. Det usædvanlige er ikke de enkelte formål, der rummer hver deres fornuft. Men det er usædvanligt, at den er så komprimeret. Reformen er kommet 20 år senere, end man kunne have forventet, og nu skal gymnasiet så 'over night' foretage alle de omstillinger, som erhvervsuddannelserne,

folkeskolen og de videregående uddannelser har taget skridt for skridt", siger Katrin Hjort.

KAMPEN FOR KOMPETENCER

Gymnasiereformen sætter turbo på udviklingen af de kompetencer, der kræves i en globaliseret vidensøkonomi under stadig udvikling. Men denne moderniseringstrend, der bl.a. handler om at opprioritere projektarbejde, tværfaglige forløb, samarbejde og selvstændighed, er vanskelig at forene med en anden af reformens poler: Statslig styring samt klart definerede, bindende og målbare mål for, hvad man skal kunne. For det er, som Katrin Hjort påpeger, svært at styre og måle, hvad der præcist bliver brug for i en uvis fremtid.

Den klassiske opskrift på modernisering er at bryde med traditionen. Sådan er det ikke helt i gymnasiereformen, der tværtimod også har retraditionalisering på programmet. Gymnasireformens kamp **for** kompetencer er ikke en kamp **mod** kundskaber. Opprioritering af traditionel faglighed er også at finde blandt reformens mange, modstridende ambitioner, pointerer Katrin Hjort.

Paradoksalt nok er den tradition, der forsøges genindført med gymnasiereformen, mere traditionel end nogensinde. Når eleverne for eksempel **skal** læse en række kanoniske forfattere, er det mere gammeldags end i gamle dage. Det er et nostalgisk

/// Man kan politisk være enig eller uenig i det ene og det andet i reformen, men det hele er der på samme tid, og det ankom alt sammen 'over night'. Man kan sige, at gymnasireformen er et fortættet drama om de seneste mange års konflikter og omvæltninger i det danske uddannelsessystem. ///

forsøg på at finde tilbage til værdier, der måske aldrig har eksisteret, mener hun.

"Kanonbegrebet er en del af den retraditionalisering, der skal udgøre et modtræk mod den uvisse modernitet og dens mystiske forandringer. Jeg mener, det er vigtigt, at vi kan det danske sprog og kender den danske litteratur. Det er en fornøjelse, at min søn har stiftet bekendtskab med Grundtvigs "Strandbakken ved Egeløkke", ligesom jeg selv og min far gjorde i gymnasiet. Men min pointe er, at jeg med lige så stor overbevisning kan sige, at det er vigtigt at udvikle elevernes personlige kompetencer. Det absurde ved gymnasireformen er, at alle fire poler i spændingsfeltet rummer hver deres fornuft", siger hun.

Indførelsen af en kanon udgør blot et spor i retraditionaliseringen og hænger sammen med en ideologisk besindelse på nationalfølelse og danskhed. Et andet spor udgøres af 'back to basics'-tankegangen: At børn og unge før noget andet skal lære at læse og skrive.

"Dette spor går tilbage til UNESCO's alfabetiseringsprogram for Den tredje Verden fra 1972. Men i dag er det blevet populært - også på tværs af partifarve - at sige, at alle skal lære at læse og skrive. Det kan man ikke være uenig i, men alt andet lige er det for mig at se ikke den udfordring, vores uddannelsessystem først og fremmest står over for. Det er et uddannelsespolitisk program, som tilhører en anden tid", siger Katrin Hjort.

FRA VIDENSKAB TIL VIDENSKABELSE

I tovtækkeriet mellem tradition og modernisering kommer forholdet mellem videnskab og videnskabelse på prøve. Kan man nøjes med at klæde de studerende på til at tilegne sig allerede eksisterende viden, eller skal de lære at skabe viden selv? Med 'almen studieforberedelse', projektarbejde og det tværgående 'fagligt samspil' er videnskabelse blevet centralt i gymnasiet, og det er helt nødvendigt, mener Katrin Hjort.

Desuden skal gymnasieeleverne nu lære at forholde sig til forskellige kriterier for viden og videnskab.

Det skal, som Katrin Hjort forklarer, ideelt set hjælpe eleverne til at forstå, hvorfor og hvordan fagene er forskellige.

"Det er en dimension, der er svær at løfte, men det er uden diskussion en nødvendig brik i at forberede studenterne til videregående uddannelse, ligesom det hører til almen dannelse. Hver dag kan vi læse i avisen, at nu har videnskaben bevist et eller andet - men hvad vil det egentlig sige? Det er en vigtig kvalifikation for en moderne samfundsborger at kunne tage kritisk stilling til videnskab og se forskel på viden og vrøvl", mener Katrin Hjort.

SKOLERNES DOBBELTSPIL

En anden konflikt i gymnasireformen findes - groft sagt - i modsætningen mellem stat og marked. Set fra en velfærdsstatsvinkel skal skolerne hæge om den faglige kvalitet og gennem

eksamenssystemet sortere dem fra, der ikke er gode nok. Men set fra markedsvinklen er det et mål at tiltrække så mange som muligt – uanset hvad eller hvor lidt de kan, vil skeptikerne mene.

”I princippet skal gymnasierne fungere som private virksomheder på markedsvilkår og benchmarke sig med hinanden med offentliggørelse af karakterer på nettet osv. Virksomhedsgørelsen skinner tydeligt igennem i de succeskriterier, der opstilles fra statsligt hold: Gennemførelsesprocent, karakterkvotient og overgangsfrekvens til de videregående uddannelser. Det er rent kvantitative kriterier og røber en produktionslogik, som ikke desto mindre er afgørende for skolernes økonomi. Med taxameterprincippet er det disse kriterier, der afgør, hvor mange ressourcer man har at gøre godt med”, siger Katrin Hjort.

Den virksomhedsgørelse, som Katrin Hjort peger på, står i skarp kontrast til de traditioner, der ligger i de nordiske landes uddannelsessystemer. Her er uddannelse bundet tæt sammen med den klassiske velfærdsstat med brede, overordnede formålsdefinitioner i retning af dannelse, uddannelse og demokrati – og med offentligt drevne og finansierede uddannelsesinstitutioner.

”Det centrale i den ’nordiske model’ er den interne kvalitetskontrol blandt de professionelle, der bekender sig til velfærdsstatens etos: Alle skal behandles lige, vi skal holde et højt fagligt niveau, man må ikke favorisere sine egne, du skal opfylde formelle krav og have en bestemt eksamen for at få et bestemt job osv. Men med den markedsgørelse, som gymnasierformen rummer, er denne model under pres”, siger Katrin Hjort.

Der er dog, som Katrin Hjort påpeger, stadig en formålsparagraf, som forpligter gymnasiet på et alment formål. Og gymnasiet har stadig pligt til at optage alle kvalificerede. Den modsatte pol ville være et fuldt privatiseret uddannelsesmarked med brugerbetaling.

”Sådan er det jo ikke i Danmark endnu, men de offentlige uddannelsesinstitutioner skal i stigende grad spille en dobbeltrolle. De skal på den ene side leve op til brede formål og demokratiske forpligtelser. På den anden side skal de være konkurrencedygtige og tiltrække kunder. De skal demonstrere produktivitet og effektivitet. De er styret af deres resultatkontrakter med staten og skal vise, at de kan tiltrække studerende, få dem hurtigt gennem systemet og ud af det igen med gode karakterer”, siger Katrin Hjort.

I denne optik er frafald naturligtvis af det onde – men frafald er ikke i sig selv ondt, pointerer hun.

”Hvor det i 1970’erne var mindre end 10 % af en ungdomsårgang, der kom i gymnasiet, ligger tallet i dag omkring 60 %. På den ene side er det prisværdigt, at adgangen til gymnasiet er blevet bredere. På den anden side er det rimeligt at føre en diskussion om kvaliteten, selvom det er svært, fordi man kommer til at lyde reaktionær. Men vi er nødt til at spørge os selv, om det overhovedet er menneskeligt muligt for en institution at få så mange af en ungdomsårgang op på så højt et akademisk niveau, som gymnasiets traditionelle kvalitetskriterier tilsiger”, siger Katrin Hjort.

Den statslige økonomistyring af institutionerne er stram. Det kræver redskaber til at måle med og tal, der kan vise, at produktiviteten stiger.

”Paradoksalt nok får vi samtidig med markedsgørelsen og moderniseringen en så massiv statsstyring og så store krav om evaluering, dokumentation og indikatorer som aldrig før set. Situationen er absurd. Det er fagligt meget reducerende at vurdere kvaliteten ud fra gennemførelsesprocent, karakterkvotient og overgangsfrekvens. Men det har den effekt, at man fra politisk hold kan sige, om et givet gymnasium fungerer godt eller ej”, siger Katrin Hjort.

HUMLEBIEN FLYVER – TRODS ALT

Eksemplerne på, hvordan de forskellige politiske og pædagogiske dagsordner bag reformen stritter i alle retninger, hober sig op. Eleverne skal være metodisk bevidste, arbejde med viden på tværs af traditionelle faggrænser og ikke mindst klædes på til selvstændighed og videnskabelse. Men samtidig har vi, som Katrin Hjort gør opmærksom på, prædefinerede beskrivelser i kompetencemålene af, hvad man skal kunne. For eksempel eliminerer den nye karakterskala helt det selvstændighedsaspekt, der tidligere kunne udløse et 13-tal. Med 7-trinsskalaen tæller man ned fra en på forhånd defineret perfekt præstation.

De mange modsætningsfyldte krav til lærere, elever og ledere gør det, ifølge Katrin Hjort, vanskeligt at implementere reformen i praksis.

”Der er så mange forskellige logikker i spil, at det bliver noget rod, hvis man ikke gør sig umage for at strukturere og reducere kompleksiteten. Der er ingen tvivl om, at reformen logisk set er for ambitiøs. Alligevel flyver humlebie, fordi alle har knoklet, så blodet sprang, for at få det til at hænge sammen. Man kan politisk være enig eller uenig i det ene og det andet i reformen, men det hele er der på samme tid, og det ankom alt sammen ’over night’. Man kan sige, at gymnasierformen er et fortættet drama om de seneste mange års konflikter og omvæltninger i det danske uddannelsessystem”, siger hun.

Carsten Henriksen
cahe@dpu.dk

Læs mere ...

Katrin Hjort m.fl.: ’Gymnasierreform 2005 – Professionalisering af ledelse, lærere og elever?’ Gymnasiepædagogik nr. 66, 2007

KATRIN HJORT

Lektor ved Institut for Pædagogisk Sociologi ved Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet. Hun har ledet en forskningsgruppe, der har fulgt gymnasierformen, og som ud over Katrin Hjort består af lektor Peter Henrik Raae, SDU, lektor Lene Larsen, RUC, og ph.d.-stipendiat Jakob Bøje Larsen, KU.

WWW | www.dpu.dk/om/kahj

NYE BØGER MODTAGET PÅ REDAKTIONEN

CEPRA – TIDSSKRIFT FOR EVALUERING I PRAKSIS

Tanja Miller, Palle Rasmussen, Maria Appel
Nissen og Helle Schjølager (red.)

Et nyt tidsskrift om evaluering i det pædagogiske felt. Formålet med tidsskriftet er at formidle viden om evaluering i teori og praksis samt være med til at rejse væsentlige diskussioner inden for dette område.

DAFOLO

ANERKENDEDE SKOLELEDELSE

Grethe Andersen

Med fokus på daglig praksis og konkrete værktøjer viser bogen forskellige ledelsesveje til en rummelig og mangfoldig skole.

DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

SKRIV EN ARTIKEL

Lotte Rienecker, Peter Stray Jørgensen og
Morten Gandil

Når forskningen er lavet og den akademiske tekst skrevet, melder der sig ofte et ønske om at få bragt resultaterne videre ud til en bredere kreds. Bogen ser på videnskabelige artikler, faglige artikler og formidlende artikler. Der er et kapitel for hver artikeltype, som går i dybden med emner som afsæt og skriveidé, opbygning og disposition, argumentation, dokumentation, sprog og virkemidler samt kontakten med tidsskriftsredaktører.

FORLAGET SAMFUNDSLITTERATUR

EGNE BØRN

Lasse Gulstad Larsen

Hvilke konsekvenser har det for det biologiske barn at være del af en familie med plejebørn? Bogen er bygget op omkring interview med tidligere og nuværende 'egne børn'. Psykologer og familieplejekonsulenter giver gode råd.

FRYDENLUND

AT STÅ I DET ÅBNE

Finn Thorbjørn Hansen

Forfatteren retter blikket mod, hvad det vil sige at stå i et undringsfællesskab, og redegør for, hvordan den filosofiske undren kan være en vej til en større forståelse for den eksistentielle og dannelsesmæssige dimension i vejledning og undervisning. Bogen retter en grundlæggende kritik mod den vidensorienterede og socialkonstruktivistiske læringsteori og præsenterer en ny værensorienteret vejlednings- og dannelsesforståelse, der sætter professionsudøverens evne til nærvær og undren centralt.

HANS REITZELS FORLAG

KLASSELEDELSE OG SAMARBEJDE

Gert Lohmann

Klasseledelse og samarbejde handler om, hvorledes læreren kan forebygge uro og forstyrrende adfærd. Der anlægges både lærer- og elevperspektiver på uro, og den uhensigtsmæssige skoleadfærd analyseres i et systemperspektiv. Bogen indeholder både indgribende (reaktive) og forebyggende (proaktive) strategier samt mange konkrete forslag til, hvordan uro og forstyrrende adfærd kan reduceres.

CYLDENDALS LÆRERBIBLIOTEK

VINKLER PÅ VOKSENVEJLEDNING

Tine Andersen, Vibeke Jørgensen, Hanne Nielsen
og Lis Schimming (red.)

Vinkler på voksenvejledning er fyldt med konkrete eksempler på vejledning af voksne. Forfatterne tager læseren med ind i vejledningsrummet, og man får mulighed for at følge de refleksioner, vejlederen har over sin aktuelle praksis.

DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

TEAMETS ARBEJDE MED TALENTPLEJE

Kirsten Baltzer og Ole Kyed

Gennem præsentation af erfaringer, som peger på, at det er vigtigt og nødvendigt, at den enkelte skole lægger en strategi for teamarbejde med dygtige elever, sættes arbejdet med dygtige elever ind i en bred forståelse af udvikling af den rummelige skole.

DAFOLO

FORTÆL FOR BØRN

Helén Dejke

Bogen giver inspiration til og vejledning i, hvordan voksne kan fortælle historier for børn. Der gives tip til eventyr og forslag til vuggeviser, remser, fingerlege og spøgelseshistorier.

DAFOLO

VI ARBEJDER MED-SERIEN

Bøgerne i 'Vi arbejder med-serien' omhandler aktuelle og centrale emner i daginstitutionernes hverdag og er tænkt som inspiration til fornyelse af praksis.

Serien omfatter fem titler: 'Vi arbejder med forældresamarbejde', 'Vi arbejder med sprogtilegnelse i dagplejen og vuggestuen', 'Vi arbejder med sprogtilegnelse i børnehaven', 'Vi arbejder med modtagelse af det nye barn og dets forældre' samt 'Vi arbejder med de kommende skolestartere'.

DAFOLO

CENTRALE TEKSTER INDEN FOR SOCIOLOGI OG KULTURTEORI

Pierre Bourdieu

Bogen er en genudgivelse af den danske oversættelse af et udvalg af Bourdieus væsentligste tekster. Med opdateret forord, indledning og litteraturhenvisninger.

FRYDENLUND

FAGTEAMETS ARBEJDE MED MATEMATIK

Arne Mogensen

Bogen er praksisorienteret med mange eksempler på, hvordan man i fagteamet kan støtte den fortsatte udvikling af matematikundervisningen i folkeskolen.

DAFOLO

FOR TÆT PÅ KAPITALISMEN

Ole Bjerg

Bogen består af tre særskilte analyser af hhv. ludomani, narkomani og købemani, som tilsammen udgør en diagnose af nutidens form for kapitalisme. Ved at trække på en lang række forskelligartede kilder indkredses den særlige ideologiske betydning af tre forskellige objekter: penge, krop og varer.

MUSEUM TUSCULANUMS FORLAG

FAGTEAMETS ARBEJDE MED NYE PRØVEFORMER

Anette Fønnesbæk Skyt

Bogens omdrejningspunkt er fagteamets praktiske planlægningsarbejde før, under og efter prøveforløbet i sprogfagene i folkeskolen. Prøvefeltets dilemmaer drøftes med henblik på teamets udvikling af "den gode prøvepraksis". I bogen præsenteres derfor en række konkrete anbefalinger til teamets arbejde med nye prøveformer.

DAFOLO

IDENTITET

Carsten René Jørgensen

Identitet er i dag et centralt begreb på en række områder. Såvel psykologiske som sociale og politiske problemstillinger bliver forklaret med henvisning til identitet. Men samtidig bliver begrebet brugt i flæng, og det er ofte meget uklart, hvad det præcis dækker over. I bogen indkredser forfatteren begrebet identitet fra et psykologisk og kulturanalytisk perspektiv.

HANS REITZELS FORLAG

DET NY SKOLELIV

Mogens Hansen og Søren Nagbøl

Forfatterne har fulgt, registreret og fotograferet børn på to nye skoler. Børnene vokser op med skolebyggeriet. De sætter spor i indretningen og brugen af skolen. Det er en stadig forhandling med lærere og pædagoger og en bestandig kamp med den magtstruktur, som arkitekturen udgør med dens traditioner og forestillinger om, hvad voksne og børn skal gøre.

FORLAGET KLIM

LÆSEVEJLEDEREN

Sigrid Madsbjerg og Lis Pøhler

Bogen beskriver læsevejlederens rådgivende og vejledende funktion i forholdet mellem elev, lærer og kolleger. Fokus er der, hvor teori og praksis mødes. Bogen giver ideer til en professionel udførelse af læsevejlederens opgaver, herunder planlægning, gennemførelse og evaluering af læsekonferencer.

DAFOLO

"Der er noget befriende ved enhver beslutning, selv når den fører til ulykke. Var det ellers muligt at forklare, at så mange med åbne øjne og oprejst pande går deres ulykke i møde?"

ELIAS CANETTI, URETS HEMMELIGHEDER, OPTEGNELSER 1973-1985